

2.2.2018

EOAK/1050/2016

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen

TARKASTUS: PITKÄNIEMEN PSYKOSOSIAALINEN KUNTOUTUSYKSIKKÖ

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	TAYS Kehitysvammahuollon tukikeskuksen psykososiaalinen kuntoutusyksikkö, Pitkäniemi
Tarkastusajankohta	20.4.2016
Osallistujat EOAK:sta	Oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen Neuvontalakimies Pia Wirta

1. TARKASTUKSEN TARKOITUS

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

Tarkastus oli jatkokäynti oikeusasiamiehen marraskuussa 2015 yksikköön tehdylle tarkastukselle. Tarkastuksen teemana oli tällä kertaa asiakkaiden ja heidän läheistensä kuulemiset. Tästä johtuen tarkastuksesta ilmoitettiin etukäteen ja yksikköä pyydettiin tiedottamaan asukkaiden omaisille ja läheisille tarkastuksesta ja mahdollisuudesta tulla keskustelemaan.

Tarkastus tehtiin ennen kuin kehitysvammalain muutokset (381/2016) tulivat voimaan (10.6.2016).

2. TARKASTUKSEN KULKU

Ennen tarkastusta oikeusasiamiehelle toimitettiin hänen pyynnöstään seuraava aineisto:

- HaiPro -raportit (vaaratapahtumien raportit)
- pakkotoimenpiteitä koskevia päätöksiä
- paloturvallisuusohje
- asiakasluettelo
- yhteiset yksikön säännöt

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoitettuna ja sen suorittivat edellä mainitut virkamiehet oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä.

Tarkastuksen aluksi tarkastajat tapasivat kuntoutusyksikön asukkaita ja heidän omaisiaan tai muita läheisiä. Keskustelemassa kävi viisi asukasta, minkä lisäksi yksi asukas halusi jättää tarkastajille kirjeen. Omaisia tai muita läheisiä kävi keskustelemassa yhteensä kolme.

Keskustelujen jälkeen tarkastajat tutustuivat osastojen tiloihin ja keskustelivat samalla henkilökunnan kanssa yleisistä asioista, joista keskusteluissa oli tullut esille.

Tarkastuksen jälkeen havainnot esiteltiin oikeusasiamiehelle, jonka kannanotot käyvät ilmi jäljempänä.

3. YLEISTÄ TARKASTUSKOHTEESTA

Ulkoilupihan näkymää rakennuksen etupuolelta kuvattuna

Kuntoutusyksikössä voidaan pitää vastentahtoisessa erityishuollossa (1.6.2016 alkaen tahdosta riippumattomassa erityishuollossa) olevia asiakkaita. Myös tarkastushetkellä yksikössä oli tällaisia asiakkaita.

Eristyshuone

Yksikössä on eristyshuone, jonka varustelu vastasi pitkälti psykiatristen sairaaloiden eristämishuoneiden varustusta. Huoneessa oli kameravalvonta ja puheyhteys. Huoneessa oli kello ajankulun seuraamiseksi. Lattialla oli muovinen patja. Tarkastajille kerrottiin, että mikäli eristykseen sijoitettu oli itsetuhoinen, oli hänellä välitön valvonta. Muussa tapauksessa kameravalvonnan lisäksi huoneeseen sijoitettua käydään katsomassa kahden tunnin välein. Lisäksi ilmoitettiin, että wc-käynnit hoituvat. Yksikössä oli myös leposidesänky, mutta sitä ei juurikaan käytetty ja se löydettiin tarkastuksen ajankohtana varastosta.

Kuntoutusyksikön yhden siiven oleskelutila

4. HAVAINNOT JA OIKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT

Tarkastajien yleinen vaikutelma oli, että yksikön tilat olivat siistit ja toimivat. Sisätilojen viihtyisyyteen oli panostettu, mutta rakennuksen etupuolen näkymä ulkoilutilasta antoi vankilamaisen vaikutelman. Tarkastuksen aikana ei ollut mahdollista tutustua kunnolla ulkoilutilaan, jotta olisi saatu parempi käsitys tilan käytöstä ja sen viihtyisyydestä. Oikeusasiamies toteaa kuitenkin, että mitä harvemmin yksikön asukkailla on mahdollista liikkua ulkona muualla kuin kyseisellä ulkoilupihalla, olisi toivottavaa, että sen viihtyisyyteen ja toimintoihin kiinnitetään huomiota.

Edellisen tarkastuksen havaintona oli todettu, että joidenkin asukkaiden huoneiden ovia pidettiin yöaikaan lukossa ja että asukkailla ei ollut soittokelloa tai muuta vastaavaa, jolla olisi voinut tarvitessaan kutsua paikalle henkilökuntaa. Nyt tarkastajille ilmoitettiin, että menettelystä on luovuttu ja kaikkien asukkaiden ovet ovat myös öisin auki. Tämän mahdollistaa se, että yöllä työskentelevien hoitajien määrää on lisätty. Myös asukkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa vahvistettiin ovien olevan yöllä auki. Oikeusasiamies on tyytyväinen yksikön toimenpiteisiin asiassa.

Yksikön etukäteen toimittamista rajoituspäätöksistä ilmeni, että eräällä asiakkaalla oli käytetty rajoitustoimena niin sanottua hygienihaalaria. Kysyttäessä haalarin käytön perusteita ilmeni, että rajoitustoimi johtui siitä, että asiakas riisui itsensä jatkuvasti alastomaksi ja aiheutti vaatteilla vesivahingon. Jälkimmäistä syytä ei ollut kuitenkaan kirjattu päätökseen. Tältä osin henkilökunnalle annettiin jo tarkastuksen aikana ohjausta siitä, että kaikki rajoitusperusteet tulee merkitä päätökseen.

Eristyshuoneen käytön ja valvonnan osalta oikeusasiamies pitää asianmukaisena, että eristykseen sijoitettua asiakasta käydään säännöllisesti henkilökohtaisesti katsomassa kamera-valvonnan lisäksi. Oikeusasiamies korostaa kuitenkin, että tarkkailun tarve tulisi arvioida aina yksilöllisesti tilanteen mukaan. Nyt tarkastajille välittyi käsitys siitä, että huoneeseen sijoitettua käydään katsomassa rutiininomaisesti kahden tunnin välein, ellei kyse ole itsetuhoisesta henkilöstä. Pelkästään eristykseen sijoittaminen voi kuitenkin olla sillä tavalla ahdistava kokemus asiakkaalle, että hänelle voi olla tarpeen tavata henkilökuntaan useammin kuin kahden tunnin välein.

Asukkaiden ja heidän läheistensä kanssa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia. Keskusteluissa tuli kuitenkin esille toivomus siitä, että henkilökunta olisi enemmän vuorovaikutuksessa asukkaisiin ja että olisi käytettävissä enemmän aktiviteetteja. Lisäksi iltapalaa pidettiin liian "köykäisenä" sekä iltapalan ja aamiaisen välistä aikaa pidettiin liian pitkänä.

5. TOIMENPITEET

Oikeusasiamies saattaa edellä kohdassa 4 esittämänsä havainnot ja kannanotot Psykososiaalisen kuntoutusyksikön tietoon lähettämällä tämän pöytäkirjan tiedoksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi

lisa Suhonen
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri